

kuratorija študijske knjižnice, da je knjižnica nudila prostore knjižnici Francoskega društva.

V PAM je ohranjen tudi zapuščinski spis Marije Maister, roj. Stergar (uporablja tudi Sterger). Navedeni so podatki o zapuščini in dedovanju.

Pisna ostalina Marije Maister je mnogo skromnejša od njenega delovanja, saj je bila izrazito družbeno aktivna ženska.

Spominjanja, posvečena tej pomembni ženski, so se končala na najlepši možen način: Rokopisna zbirka UKM je prejela šest pisem Marije (Mary) Maister Grossmanovima hčerkama (Karel Grossman, pionir slovenskega filma) iz tridesetih let 20. stoletja. Podaril jih je Anton Božič iz Grosuplja.

Spominjanja ob osemdesetletnici smrti Marije Maister so sicer obudila spomin nanjo, upravičeno pa je pričakovati, da se bo raziskovanje te pomembne osebnosti iz preteklosti našega mesta še nadaljevalo.

Majda Potrata

**ANDREJ GULIČ, POHORJE
IN KOZJAK: PLANINSKE
KOČE, DOMOVI, ZAVETIŠČA,
PENZIONI, RAZGLEDNIKI IN
ROMARSKE TOČKE NA POHORJU
IN KOZJAKU DO KONCA DRUGE
SVETOVNE VOJNE.** Maribor 2018.
258 strani.

Industrializacija in razvoj gospodarskih panog sta povzročila začetek spreminjanja tudi kulturne pokrajine

Pohorja in Kozjaka. Konec 19. stoletja in v prvi polovici 20. stoletja smo tako priča izjemnim začetkom izletništva, rekreativnega pohodništva in planinstva, letoviščarstva in klimatskega zdravljenja, v dvajsetih letih 20. stoletja pa tudi razmahu zimskih športov, še posebej smučanja. Razen gostišč, letovišč in klimatskih zdravišč se pojavijo prve planinske kočice, domovi in zavetišča. Dodatno vzpodbudo gradnji planinskih postojank je prispevala prebujajoča se narodna zavest in zoperstavljanje ponemčevanju.

Ti poudarki so bili prav gotovo izhodišče zgodovinarju Andreju Guliču, da se je lotil raziskovanja omenjenih tem. Rezultat tega je s slikovnim gradivom bogato opremljena monografija *Pohorje in Kozjak*, ki je v začetku letošnjega leta izšla pod okriljem Zavoda Gremo na Pohorje, ki v svojem naslovu nosi tudi zapis Zavod za raziskavo in promocijo naravne in kulturne dediščine. In prav to nam nova domoznanska pridobitev prinaša. Tokrat za območje Pohorja in Kozjaka. Številni podatki, citati iz časopisja, fotografije, razglednice, risbe in zemljevidi ponujajo bralcu izjemno zanimivo podobo Pohorja in Kozjaka. Da pa ima knjiga poleg znanstvenega pristopa tudi »dušo« in je zato še posebej dragocena, pa izhaja iz avtorjeve osebne naklonjenosti Pohorju. Na eni izmed predstavitev monografije je Gulič povedal, da je družina že od nekdaj močno povezana s Pohorjem skozi arheologijo, zgodovino, poznavanjem »terena«, zbirateljstvom, planinstvom ... in vse to so povezali z raziskovalnim delom, katerega rezultat je pred nami.

Monografija, sicer s preprostim naslovom *Pohorje in Kozjak*, je sestavljena

iz več poglavij, ki nam sistematično slikajo podobo turistično razvijajočega se Pohorja in Kozjaka od konca devetnajstega stoletja do konca druge svetovne vojne. V okviru posamezne podružnice Slovenskega planinskega društva (ustanovljeno 1893), sledimo pregledu planinskih koč, domov, zavetišč, letovišč, zdravilišč, penzionov in razglednikov. Predstavljenih je skoraj za dva ducata objektov, s poudarkom seveda na njihovi dejavnosti. Podravska podružnica SPD s sedežem v Rušah je bila ustanovljena leta 1901. Idejo za ustanovitev je prinesel učitelj Davorin Lesjak, ko je prišel poučevat v Ruše. Leta 1896 je sklical mariborske in ruške narodnjake. Po petletnih pripravah je prišlo do ustanovitve Podravske podružnice SPD. Vse ostale podružnice, ki so pokrivalo tudi območje Pohorja in Kozjaka, so bile ustanovljene po koncu prve svetovne vojne. Mariborska in Mislinjska s sedežem v Slovenj Gradcu leta 1919, Slovenjebistriška leta 1922, Dravinjska s sedežem v Slovenskih Konjicah leta 1927 in Dravograjske šele leta 1939. V okviru društvene organiziranosti so planinci začeli z obnovo in širjenjem planinskih koč in z gradnjo novih ter z markiranjem planinskih poti. Uredili so se kažipoti in namestili table s slovenskimi napisi. Postavljeni so bili tudi nekateri razgledni stolpi. Ta razvoj nam pričujoča knjiga predstavlja tako v besedi kot sliki. Prinaša tudi številne podrobnosti in zanimivosti, kot je na primer zabeležena prva vožnja z avtom na Pohorju leta 1927, reklamni letak Ruške koč s »celodnevno ponudbo«. O narodni vlogi Mariborske podružnice SPD kaže tudi njena ustanovitev v Narodnem domu v Mariboru 6. junija 1919. Tudi druge podružnice so pred-

stavljene z ustanovitvenim dogodkom, akterji in razvojem ter obogatene z bogatim fotografskim materialom.

Številni podatki so novi oziroma na novo preverjeni in tako tudi popravljeni nekateri netočni starejši. Verodostojnost daje uporaba številnih virov, tako arhivskih kot časopisnih.

Drugi del monografije je namenjen drugim kočam, letoviščem in zdraviliščem, ki so jih postavljale različne poklicne in interesne skupine, kot na primer poštni delavci, obrtniki, mestni uslužbenci, sokoli ter nekateri posamezniki, kot na primer tovarnar Hutter iz Maribora, tovarnar Laurich iz Slovenskih Konjic, graščak Giovanni Zabeo in njegov sin s falskega gradu ter drugi. Skrb je bila namenjena tudi krepitvi zdravja otrok. Takšen je bil klimatski zdravstveni počitniški dom blizu Šmartna na Pohorju. Leta 1922 so začele članice Slovenskega ženskega društva, katerega predsednica je bila Marija Maister, zbirati prispevke za otroško bolnico. Ker sredstva niso zadoščala, so jih namenile za novoustanovljeno Društvo za zdravstveno zaščito otrok in mladine, ki je leta 1929 kupilo posestvo in leta 1930 je bilo slavnostno odprtje počitniškega doma. Turisti, domači in tuji, pa so krepili zdravje v naravnem zdravilišču v Bistrici pri Limbušu.

Tudi številni penzioni, ki so ponujali petičnim gostom prenočišča in hrano ter rekreacijo, so bili del turistične ponudbe Pohorja in Kozjaka. Eden takih je bil v gradu Hompoš (Pohorski dvor), ki je v prvi polovici 20. stoletja nudil bogato turistično ponudbo. Obiskovalcem pa so sicer redki razgledni stolpi nudili razgled. Knjiga bralcu ponuja sedem takih razgledov. Knjigo zaključuje

poglavje z navedbo in opisom romarskih točk na Pohorju in Kozjaku. Predstavljene so pohorske in kozjaške cerkve, ki so privabliale romarje in planince od blizu in daleč.

Monografijo *Pohorje in Kozjak* bogati tudi obsežen seznam virov, ki zajema literaturo, časopisje ter ustne vire. Ker so natančnejši podatki navedeni pri posameznem besedilu, fotografiji ali razglednici v knjigi, je v končnem seznamu naveden le pregled relevantnih časnikov in časopisov ter revijalnega tiska. Enako velja za arhivsko, rokopisno, slikovno in drugo gradivo iz muzejev, arhivov in knjižnic ter zasebnikov. Dobrodošlo pa bi bilo krajevno in imensko kazalo.

Prav gotovo je monografija *Pohorje in Kozjak* avtorja Andreja Guliča pomembna domoznanska pridobitev, ki s pregledom planinskih koč in domov, razglednih in romarskih točk ter zdraviliških postojank na obeh Mariborčanom ljubih hribovjih zapolnjuje belo liso o tej tematiki za obdobje od konca 19. stoletja do prve polovice 20. stoletja. Hkrati pa upošteva sicer dokaj skromen nabor že zbranega in objavljenega gradiva in zapisov. Izjemnost monografije je, da presega dokumentarni pogled na obe pogorji le z vidika planinstva in turizma. Velik del objavljenega slikovnega gradiva (fotografije in razglednice) je redko viden ali pa celo prvič objavljen, besedila prinašajo natančne podatke, ki so preverljivi v dokumentih, za prijetno branje so nanzane številne zanimivosti. Prispevek monografije za pregled planinstva in turizma v obravnavanem obdobju bo gotovo ovrednoten s strani obeh strok. Glede vrednosti nove publikacije za področje domoznanstva in zgodovine

Maribora in njegovega zaledja, Pohorja in Kozjaka na preloma stoletja in v prehodu iz habsburške monarhije v novo državo, pa lahko sklenemo, da je dragocena pridobitev, tako po vsebinski, slikovni in oblikovni podobi. Ob tem pa je treba dodati, da je avtorju s sodelavci uspelo pregledati in pridobiti ogromno gradiva, slikovnega in arhivskega, tako iz javnih institucij kot iz zasebnih zbirk, ki pa ga je »preveril« tudi na terenu in sistematično uredil.

Ob koncu lahko zapišem: skrbno, natančno in novo!

Vlasta Stavbar

BIBLIOGRAFIJA MAG. FRANCA KUZMIČA: 1952–2018. Uredila dr. Klaudija Sedar. Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija; Murska Sobota: Pokrajinska in študijska knjižnica, Pokrajinski muzej, 2018, 69 str.

V založništvu Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, Pomurskega muzeja Murska Sobota in Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci je izšla Bibliografija mag. Franca Kuzmiča, ki jo je pripravila in uredila dr. Klaudija Sedar. S knjigo so se omenjene ustanove še enkrat poklonile spominu na vsestranskega raziskovalca in odličnega poznavalca zgodovine Prekmurja, mag. Franca Kuzmiča, ki je umrl 6. aprila 2018 v Betlehemu in rodnemu Prekmurju zapustil izjemen strokovno-raziskovani in založniško-publicistični opus. Bibliografijo je oblikoval